

Pregledni znanstveni članek/Article (1.02)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 79 (2019) 2, 535—553

Besedilo prejeto/Received:08/2019; sprejeto/Accepted:09/2019

UDK/UDC: 159.922:27-452

DOI: <https://doi.org/10.34291/BV2019/02/Simonic>

Barbara Simonič, Elżbieta Osewska in Tanja Pate

Partnersko nasilje v krščanskih družinah in vloga vere¹

Partner Violence in Christian Families and Role of Faith

Povzetek: Nasilje v partnerskih odnosih je oblika družinskega nasilja, ko v intimnem odnosu fizična ali psihična nasilna dejanja izvaja partner ali zakonec nad drugim partnerjem ali zakoncem, žrtve pa so lahko tudi preostali družinski člani. Njegova razširjenost je zaskrbljujoča in ni omejena le na specifične okoliščine. Najde se tudi v krščanskih družinah, to pa je pravzaprav zaskrbljujoče, saj bi pričakovali, da ver-
no okolje spodbuja in omogoča varne in ljubeče odnose. V prispevku, v katerem smo z metodo sistematičnega pregleda literature analizirali 28 različnih raziskav o partnerskem nasilju v krščanskih družinah, predstavljamo ugotovitve, ki nakazu-
jejo, kako napačno razumljena in zlorabljen uporaba krščanskega izročila in prakse – v povezavi z drugimi dejavniki – lahko pospešuje oziroma ohranja nasilje v za-
konskem in partnerskem odnosu in kako ustrezno živeta in razumljena krščanska vera in duhovnost zagotavljata zaščito in podporo pri preprečevanju nasilja.

Ključne besede: družinsko nasilje, partnersko nasilje krščanska vera, zloraba vere, duhovnost, religiozno soočanje

Abstract: Intimate partner violence is a form of domestic violence where, in an intimate relationship, physical or psychological acts of violence are perpetrated by a partner or spouse over another partner or spouse; victims may be other family members too. Its prevalence is worrying and is not limited to specific circumstances. It also occurs in Christian families, which is actually a concern, as one would expect a religious environment to encourage and provide safe and loving relationships. In this article, where 28 different studies on partner violence in Christian families using the method of systematic literature review were analyzed, we present findings that show which aspects of the Christian tradition and practices, in correlation with other factors, promote or perpetuate partner violence within marriage and partnership. On the other hand, we emphasize those aspects which represent protection and support in the prevention of violence.

¹ Doseženi rezultati so nastali v okviru projekta št. J5-9349, ki ga je financirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Key words: family violence, partner violence, Christianity, abuse of religion, spirituality, religious coping

Religioznost ima – ne glede na orientacijo – ponavadi pozitivno vlogo pri oceni kvalitete družinskega življenja in zakonskega odnosa. Glede na številne raziskave so različni vidiki vernosti, kakor so, na primer, visoka verska aktivnost, poglobljena osebna vera, vključenost v različne verske in zakonske skupine, skupna molitev, pozitivno povezani s kvaliteto in zadovoljstvom v zakonskih (in tudi zunajzakonskih) odnosih (Homaei et al. 2016, 57–58; Logar 2018, 246–247M; Sullivan 2001, 610; Wilcox in Wolfen 2008, 828), s stabilnostjo odnosa (Lambert in Dollahite 2008, 592) in s pozitivnimi vidiki starševstva (Mahoney in Cano 2014, 583) ter negativno povezani z intenzivnostjo konfliktov in z nasiljem v družinskem krogu (Butler, Stout in Gardner 2002, 19; Fincham et al. 2008, 381–385). Mnoge verske skupnosti na podlagi verskega sporočila, ki spodbuja k miru, k ljubezni do sočloveka in k oblikovanju dobrih medsebojnih odnosov, obsojajo izvajanje vsakršne oblike nasilja ter zavzemajo pomembno aktivno in pozitivno vlogo pri preprečevanju zlorab otrok in partnerjev (Ellison, Bartkowski in Anderson 1999, 90–91). Zaradi vsega tega je težko verjeti, da je tudi v krščanskih družinah pogosto navzoče družinsko nasilje in da lahko nekateri vidiki religioznosti celo ohranjajo ali spodbujajo dinamiko nasilja.

1. Partnersko nasilje v krščanskih družinah

Nasilje v odnosih ima mnogo oblik in ga lahko spremljamo skozi celotno človeško zgodovino. Verjetno pa ima nasilje v domačem družinskem okolju najtežje posledice, saj naj bi bili dom in družinski odnosi prostor, ki bi zagotavljal največ fizične in psihične varnosti in s tem zanesljivo okolje za rast in razvoj vseh posameznikov. Družinsko nasilje naj bi tako pomenilo enega od najbolj življenjsko ogrožajočih in travmatičnih dogodkov za posameznika (Roberts 2007, 29). Žrtve so lahko vsi družinski člani, prav tako so lahko izvajalci nasilja vsi družinski člani. V prispevku se osredotočamo na nasilje med partnerjema v intimnem odnosu.

Nasilje v intimnih odnosih je pogosta izkušnja številnih parov, še posebno pa žensk, ki naj bi bile med žrtvami družinskega nasilja v 80 % (Svetovna zdravstvena organizacija 2010; U.S. Department of Justice 2012). Številne raziskave, ki temeljijo na reprezentativnih vzorcih udeležencev držav po vsem svetu, ugotavljajo, da je 10–50 % žensk enkrat v svojem življenju doživelo fizično zlorabo intimnih partnerjev (Ellsberg in Gottemoeller 1999). Večinoma se torej nasilni odnos manifestira kot nasilje moškega nad žensko, vendar so nasilne lahko tudi ženske, žrtve pa moški, prav tako je partnersko nasilje lahko navzoče v istospolnih zvezah. Svetovna zdravstvena organizacija (2010) opredeljuje partnersko nasilje kot vsako vedenje v intimnem razmerju (fizična agresija, spolna prisila, psihična zloraba in nadzorovanje vedenja), ki povzroča fizično, psihološko ali spolno škodo tistim, ki so v razmerju. Intimno partnersko nasilje je torej nasilje enega partnerja nad sedanjim ali nekdanjim zakoncem ali partnerjem v intimnem razmerju. V nasprotju

z zlorabo otrok je tukaj žrtev eden od partnerjev, čeprav so otroci pogosto vpleteni kot priče in so tako žrtve zlorabe. Pri partnerskem nasilju torej govorimo o vzorcih različnih oblik nasilnega vedenja v kontekstu intimnega partnerskega odnosa. Navadno imamo vzorec, v katerem nasilnež ohranja moč in nadzor s fizično zlorabo, s psihično zlorabo, s spolno agresijo, s socialno izolacijo, z grožnjami in z drugimi taktikami. (McColgan idr. 2010, 1)

Pri tem se postavlja vprašanje, ali je v takšni obliki partnersko nasilje enako navzoče tudi v krščanskih družinah. Ali ima (krščanska) vera vlogo pri preprečevanju ali vzdrževanju partnerskega nasilja in kakšna je ta vloga?

O partnerskem nasilju v krščanskih družinah obstajajo podatki, ki kažejo, da se v krščanskih družinah dogaja nasilje enako kakor v splošni populaciji (Todhunter in Deaton 2010, 745). Verska pripadnost sama po sebi ne ščiti pred tem, da posameznik ne bi bil žrtev družinskega nasilja ali da ne bi izvajal nasilja (Annis in Rice 2001, 38). Dejavniki, ki vplivajo na nastop nasilja in na vztrajanje v nasilnem odnosu, so namreč številni in kompleksni. Nasilje nad partnerjem je navadno produkt socialnih, kulturnih, psiholoških, religijsko-teoloških in situacijskih konstruktov (Ellison in Anderson 2001, 269–270). Socialni dejavniki ponavadi temeljijo na dojemanju dominantnosti moške vloge v družini in družbi. Patriarhalni pogled je eden od glavnih vzrokov zlorabe nad ženskami, saj postavlja moškega na pozicijo »močnejšega« spola, ki ima kot takšen pravico (in dolžnost) voditi, odločati, skrbeti in urejati stvari po svoje, ženske pa so tu v podrejenem položaju. (Tracy 2007, 576) Kadar je ta dominantna pozicija moškega ogrožena, ima moški pravico uporabiti tudi silo, da ohrani ženo v popolni podrejenosti in jo postavi na mesto, ki ji pripada. Ta podrejeni položaj ženske v večini svetovnih družb pa, ob preostalih dejavnikih, naredi ženske za lahke žrtve nasilja (Almosaed 2004, 71). Poleg socialnih dejavnikov imajo lahko pomembno vlogo pri nasilju nad ženskami tudi nekatere kulturne norme, ki velikokrat nasilje vidijo kot sprejemljiv del zakonske zveze, v kateri se ne cedita samo »med in mleko«, ampak so tudi viharji in preizkušnje, vendar je treba zdržati (Oyedokun 2008, 306). Psihološki dejavniki, ki so lahko razlog za nasilje nad ženskami v partnerskem odnosu, so na primer patološke osebnostne strukture nasilnežev, recimo psihopatija (Tracy 2007, 508), ali nesposobnost primerne regulacije afektivnih stanj, ki so se v preteklosti že v primarnih družinah nasilnežev ali žrtev regulirale z nasiljem, in postane metoda za regulacijo frustracije, agresije in nemoči tudi pozneje v življenju ob konfliktnih (Gostečnik et. al 2019, 123–124). Tudi nekateri situacijski dejavniki, kakor je, na primer, nizek socioekonomski status, lahko spodbudijo družinsko nasilje. Nizka izobrazba, nizki prihodki in brezposelnost se povezujejo z višjo stopnjo nasilja, saj je to situacija, zaradi katere je oseba lahko bolj frustrirana, ima nižjo samopodobo, je pod stresom, čuti nemoč, medtem ko v nasilnem izbruhu čuti, da je močnejša in ima kontrolo. (Ellison in Anderson 2001, 269) Tudi alkoholizem se povezuje z nasiljem v partnerskem odnosu (Katerndahl in Obregon 2007, 124). Alkohol sam po sebi ni razlog za nasilje, je pa lahko gorivo, ki pomaga zanetiti eksplozijo nerazrešene jeze, poslabša presojo, zmanjša zavore in vpliva na sposobnost upoštevanja družbenih norm (Jewkes 2002, 1423).

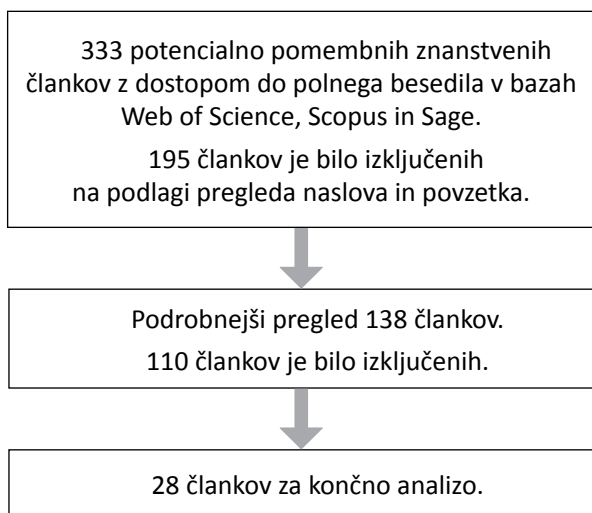
Vsem tem dejavnikom se lahko pridružijo tudi religiozne vrednote in pogledi, ki morda prispevajo k temu, da nasilnež opravičuje svoje nasilje ali da žrtev ostaja in vztraja v tem odnosu. Nekateri avtorji poročajo, da je eden od dejavnikov okolja, ki lahko prispevajo k nasilju nad ženskami v partnerskem odnosu, institucionalni vidik religioznosti (Westenberg 2017, 2). V religioznosti (v praksi, jeziku in strukturi moči oziroma hierarhiji) so velikokrat vsebovane socialne norme in kulturno razumevanje (npr. patriarhalni pogled) (Pearles in Bouma 2019, 338), ki lahko prispevajo k temu, da nasilni posameznik najde »izgovor« za nasilje, žrtev pa velikokrat zaradi istih norm raje molči in tiho trpi (Wuthnow 2004, 18).

Nasilje v partnerskem odnosu ne pozna meja razredov, barve kože, narodnosti ali religiozne orientacije, zato ne moremo trditi, da je zaradi kakih okoliščin nasilja več ali manj; zagotovo pa lahko rečemo, da nekateri vidiki oziroma njihova kombinacija lahko prispevajo k temu, da se nasilje ohranja ali pa se ne preprečuje oziroma se primerno ne razrešuje. Nasilje je navzoče tudi v krščanskih družinah, njegova pogostost v vernih družinah v zahodni kulturi pa je podobna stopnji nasilja v splošni populaciji (Todhunter in Deaton 2010, 745; Westenberg 2017, 2). Nasilja v krščanskih družinah torej ni več kakor drugod, je pa žalostno in sramotno, da ga ni manj; to nakazuje, kako smiselno je razmišljati o tem, da bi v religioznih prepričanjih in okolju iskali faktorje, ki lahko prispevajo k nastopu nasilja v partnerskem odnosu in ga ohranjajo. Razmisliti moramo, kateri vidiki in kako bi ti vidiki mogli prispevati k temu, da bi se nasilje ne dogajalo oziroma bi se primerno ustavilo. Vprašanje ni torej, ali je religioznost vzrok za nasilje, ampak kako to, da ne prispeva k zniževanju nasilja. Po ugotovitvah Birkenhoffa, Grandina in Luprija (1992, 15) religija sama po sebi ni povezana z nasiljem nad partnerjem (da bi bilo torej v vernih družinah več ali manj nasilja nad partnerjem), je pa lahko religioznost v povezavi z drugimi medosebnimi dejavniki tista, ki prispeva k ranljivosti žrtve ali moči nasilneža (Nason-Clark 2004, 303).

Namen tega prispevka je predstaviti sistematični pregled najnovejših znanstvenih člankov in študij, ki so preučevale partnersko nasilje v povezavi z religioznostjo oziroma vero (krščanske družine), in prikazati dejavnike, ki znotraj krščanskega nauka in izročila lahko ob nerazumevanju naukov in izročila pomenijo tveganje za izvajanje in ohranjanje nasilja v družini (tako z vidika žrtve kakor z vidika storilca), in dejavnike, ki pomenijo zaščito in podporo pri preprečevanju nasilja v krščanskih družinah.

2. Metoda: sistematični pregled literature

Za metodo raziskovanja smo uporabili sistematični pregled literature, ki je metoda, podobna metaanalizi. Omogoča objektivni, sistematičen in pregleden kvalitativni opis področja in daje dober vpogled v posamezno znanstveno polje, s tem ko identificira, kritično vrednoti in integrira ugotovitve pomembnih kakovostnih znanstvenih študij, ki obravnavajo specifično raziskovalno vprašanje. (Cooper 2003, 5) Vključuje lahko tudi ugotovitve metaanaliz. Za metodo je potrebno, da temelji

Slika 1: *Proces pridobivanja in izbora študij.*

na pripravi natančnega protokola analize in da pri iskanju literature išče ustrezne študije, ki so v skladu z vnaprej opredeljenimi kriteriji vključitve in izključitve iz analize (Ressing, Blettner in Klug 2009, 457). Rezultat je celosten in sistematičen pregled rezultatov večjega števila že objavljenih kvantitativnih in kvalitativnih raziskav na nekem določenem področju, s tem pa pridobimo uvid v obstoječe znanje in prakse na raziskovalnem področju v času, ko se pregled izvaja (Cooper, Hedges in Valentine 2008, 4–6).

V naši raziskavi je iskanje kvalitativnih in kvantitativnih znanstvenih člankov potekalo v treh glavnih spletnih zbirkah podatkov: Scopus, Web of Science in Sage. Za zajem člankov smo izbrali časovno obdobje od januarja 2000 do julija 2019. V bazah smo iskali zadetke pod iskalnimi pojmi »partnersko nasilje« (ang. partner violence) in »religija« (ang. religion), ki so se našli v naslovu ali povzetku ali ključnih besedah. Pri identificiranju ustreznih študij so bila upoštevana naslednja merila:

- Celotni članek je predstavil izvirno študijo (kvantitativno ali kvalitativno) v angleškem jeziku in je bil objavljen v recenzirani reviji med januarjem 2000 in julijem 2019.
- Vsebina članka je zadevala tudi krščanske vidike duhovnosti in religioznosti v povezavi z nastopom intimnega partnerskega nasilja.
- Članek se je osredotočal na nasilje nad ženskami, ki ga je povzročil sedanji ali nekdanji intimni partner.
- Raziskovalni vzorec so sestavljali partnerji (potencialne žrtve ali storilci), čeprav so bili lahko vključeni tudi drugi udeleženci.

Članki so bili najprej ocenjeni na podlagi naslova in povzetka. Nato smo pri člankih, ki niso bili izločeni, pogledali celotno besedilo, ki se je zdelo relevantno. V skladu s postavljenimi merili smo oblikovali končni izbor člankov, ki smo jih po-

drobno vsebinsko analizirali v skladu z namenom naše raziskave. Celotni postopek iskanja in izbora člankov je prikazan na sliki 1.

Začetno iskanje v izbranih bazah podatkov z istimi ključnimi besedami je izpostavilo 333 člankov, ki so bili pregledani na podlagi ustreznosti naslova in povzetka glede na zgoraj omenjene kriterije. 195 člankov je bilo neustreznih, zato smo jih izločili iz nadaljnje analize, 138 pa smo jih vključili v podrobnejši pregled celotnega besedila. Glede na merila smo izločili še 110 člankov, 28 pa smo jih vključili v predstavitev, ki je rezultat tega prispevka.

3. Rezultati

V tabeli 1 so predstavljene glavne značilnosti vključenih študij. Od vključenih 28 študij jih je bilo 11 kvantitativne narave, 16 kvalitativne narave, 1 študija pa je kombinirala kvalitativni in kvantitativni raziskovalni pristop.

<i>Raziskava (avtorji, letnica) in tip raziskave</i>	<i>Vzorec</i>	<i>Raziskovalni pristop in način zbiranja podatkov</i>
Ake in Horne (2003) Kvantitativna raziskava	Ženske (kristjanke) s sedanjo ali preteklo izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 157)	Statistična analiza (vprašalniki)
Anderson, Renner in Danis (2012) Kvantitativna in kvalitativna raziskava	Ženske s preteklo izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 37)	Statistična analiza (vprašalniki) in metoda postavljene teorije (polstrukturirani poglobljeni intervju)
Asay (2011) Kvalitativna raziskava	Odrasli pripadniki evangeličanske Cerkve – Romunija, Moldavija (N = 146; moški N = 61, ženske N = 85)*	Fokusne skupine (skupinski intervju)
Bent-Goodley in Fowler (2006) Kvalitativna raziskava	Pripadniki (Afroameričani) verske skupnosti (N = 6) in verski voditelji (N = 13)	Fokusne skupine in metoda postavljene teorije (poglobljeni polstrukturirani skupinski intervju)
Cunradi, Caetano in Schafer (2002) Kvantitativna raziskava	Pari z opredeljeno versko pripadnostjo (N = 1440; moški N = 824, ženske N = 616)	Statistična analiza (intervju s standardiziranimi vprašalniki)
Drumm idr. (2014) Kvalitativna raziskava	Odrasle pripadnice adventistične Cerkve z izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 42)	Metoda postavljene teorije (poglobljeni intervju)
Gezinski, Gonzalez-Pons in Rogers (2019) Kvalitativna raziskava	Ženske z izkušnjo partnerskega nasilja (N = 43) in strokovnjaki, ki delajo z žrtvami nasilja (N = 59)**	Fokusne skupine (poglobljeni polstrukturirani skupinski intervju)
Ellison in Anderson (2001) Kvantitativna raziskava	Odrasli pari (N = 13017)	Statistična analiza (vprašalniki)
Fowler in Rountree (2010) Kvalitativna raziskava	Ženske s preteklo izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 22)	Fenomenološka metoda (skupinski intervju)
Horne in Levitt (2003) Kvalitativna raziskava	Ženske (kristjanke) s sedanjo ali preteklo izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 167); verski voditelji (N = 22)**	Primerjava in sinteza treh prejšnjih študij z različnimi pristopi

Jung in Olson (2017) <i>Kvantitativna raziskava</i>	Posamezniki nad 18 let iz 49 različnih držav (N = 55523)	Statistična analiza (vprašalniki)
Knickmeyer idr. (2003) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Ženske (kristjanke) s preteklo izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 10)	Metoda postavljene teorije (polstrukturirani poglobljeni intervju)
Knickmeyer, Levitt in Horne (2010) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Ženske (kristjanke) s preteklo izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 10)	Metoda postavljene teorije (polstrukturirani poglobljeni intervju)
Koch in Ramirez (2010) <i>Kvantitativna raziskava</i>	Posamezniki – študentje (N = 626)	Statistična analiza (vprašalniki)
Levitt, Todd Swanger in Butler (2008) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Moški z nižjim ekonomskim statusom, ki so v preteklosti izvajali nasilje nad partnerko (N = 12)	Metoda postavljene teorije (polstrukturirani poglobljeni intervju)
Lilly, Howell in Graham-Bermann (2015) <i>Kvantitativna raziskava</i>	Ženske s preteklo izkušnjo nasilja v partnerskih odnosih (N = 91)	Statistična analiza (vprašalniki)
Neergaard idr. (2007) <i>Kvantitativna raziskava</i>	Ženske z izkušnjo nasilja v partnerskih odnosih (N = 476)	Statistična analiza (vprašalniki)
Potter (2008) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Afroameričanke z izkušnjo pretekle fizične ali druge zlorabe v intimnih partnerskih zvezah (N = 40)	(poglobljeni polstrukturirani intervjuji)
Pyles (2007) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Ženske s preteklo izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 12) in strokovnjaki, ki delajo z žrtvami nasilja (N = 63)**	Fokusne skupine (poglobljeni polstrukturirani skupinski intervju)
Renzetti idr. (2017) <i>Kvantitativna raziskava</i>	Odrasli moški (N = 269)	Statistična analiza (vprašalniki).
Senter in Caldwell (2002) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Verne ženske s preteklo izkušnjo partnerskega nasilja (N = 9)	Fenomenološka metoda (polstrukturirani poglobljeni intervju)
Sharp (2014) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Ženske s preteklo izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 62)	Metoda postavljene teorije (polstrukturirani poglobljeni intervju)
St. Vil idr. (2017) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Afroameričanke z nizkimi dohodki z izkušnjo fizične ali spolne zlorabe intimnega partnerja (N = 29)	Analiza vsebine (poglobljeni polstrukturirani intervjuji)
Tarrezz Nash in Hesterberg (2009) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Ženske (kristjanke) s preteklo izkušnjo nasilja partnerja (N = 3)	Narativna analiza (poglobljeni polstrukturirani intervjuji)
Ting in Panchanadeswaran (2016) <i>Kvalitativna raziskava</i>	Ženske (afriške imigrantke v Ameriko) s preteklo izkušnjo nasilja v partnerskem odnosu (N = 15)	Fenomenološka metoda (polstrukturirani poglobljeni intervju)
Todhunter in Deaton (2010). <i>Kvantitativna raziskava</i>	Mladi moški med 18 in 26 leti (N = 1507)	Statistična analiza (vprašalniki)
Wang idr. (2009) <i>Kvantitativna raziskava</i>	Verne kristjanke (N = 1476)	Statistična analiza (vprašalniki)
Watlington in Murphy (2006) <i>Kvantitativna raziskava</i>	Afroameričanke z izkušnjo nasilja v partnerskih odnosih v zadnjih 12 mesecih (N = 65)	Statistična analiza (vprašalniki)

Tabela 1: Vključene študije in njihove značilnosti.

* Analizirali smo samo del raziskave, v kateri so bili udeleženi pari.

**Analizirali smo samo del raziskave, v kateri so bile udeležene žrtve.

Študije so se osredotočale na različne vidike duhovnosti in religioznosti v povezavi z nasiljem v partnerskem odnosu. Pri tem je treba poudariti, da govorimo pri

razumevanju duhovnosti in religioznosti o dveh različnih konceptih, ki pa sta med seboj povezana. Duhovnost je v študijah razumljena kot osebni in ponotranjeni občutek za sveto, kot vera v višjo silo, kot poglobljeni in osebni odnos s presežnim, medtem ko velja religioznost bolj za zunanji izraz vernosti, institucionalnosti in pripadnosti (Bent-Goodley in Fowler 2006, 283). Komponento duhovnosti/religioznosti so tako posamezne študije vključevale na različne načine, bodisi so se obračale na globoke in intimne vidike duhovnosti ali pa na bolj površinske in zunanje izraze religioznosti. Študije so večinoma bile opravljene v okviru različnih krščanskih skupnosti in izročil, čeprav so nekatere vključevale tudi druge religiozne perspektive (npr. kvantitativne študije), vendar ne v tolikšni meri, da rezultati ne bi bili interpretirani v skladu s krščansko paradigmo. Med udeleženci posameznih raziskav so bile večinoma ženske žrtve nasilja v partnerskem odnosu, nasilni moški (1 študija), pripadniki verskih skupnosti, pari oziroma splošni vzorec moških ali žensk iz populacije, strokovnjaki za obravnavo žrtev partnerskega nasilja in verski voditelji. V raziskavah, v katerih je bilo vključenih več različnih udeležencev, smo se osredotočili samo na ugotovitve, ki so prikazovale perspektivo žrtev oziroma nasilnežev.

Podrobno smo analizirali ugotovitve posameznih študij in na podlagi tega oblikovali sintezo ugotovitev o vidikih duhovnosti ali religioznosti, kadar so lahko prepoznani kot dejavniki tveganja ali dejavniki zaščite pri soočanju z nasiljem v krščanskih družinah.

3.1 Dejavniki zaščite

V splošnem raziskave potrjujejo, da so duhovni in religiozni vidiki pri vernih osebah v večji ali manjši meri pomembni pri soočanju z nasiljem v partnerskem odnosu na vseh ravneh (preživljanje nasilja, proces zapuščanja partnerja oziroma prekinitev nasilnega odnosa ali v procesu okrevanja). Navadno je duhovnost v teh procesih pomemben vir moči za soočanje s preizkušnjami (Drumm idr. 2014). Nasilje je namreč travmatična izkušnja, ki spremeni pogled na svet pri žrtvah. Hujše ko je bilo nasilje, bolj negativen pogled na svet imajo žrtve, ta pogled pa je povezan z višjo stopnjo simptomov posttravmatske stresne motnje. Simptomov posttravmatske stresne motnje je manj pri višji stopnji religioznosti (ali duhovnosti?). Žrtve, ki vključujejo v soočanje z nasiljem religiozne in duhovne vidike (ali katerekoli, religiozne ali duhovne, ali je tudi glede notranje in zunanje drža kaka razlika?), v večji meri po travmi ohranijo občutek smisla in pomena in doživljajo nižjo stopnjo stresa. (Lilly, Howell in Graham-Bermann 2015) V študijah je mogoče identificirati pozitivne vidike religioznosti in duhovnosti, ki preprečujejo nasilje v partnerskem odnosu oziroma pomagajo, da se žrtev reši iz tega odnosa in okreva po njem.

3.1.1 Moč religiozne prakse

Različne študije poročajo o povezavah zunanjih vidikov religioznosti (obisk cerkve in obredov, molitev, branje Svetega pisma) z nižjo stopnjo dogajanja in odobravanja nasilja v partnerskih odnosih (Drumm idr. 2014; Jung in Olson 2017). Za ženske in njihove partnerje, ki bolj redno obiskujejo cerkev in obrede, je manj možno, da

bi se zapletali v nasilje v partnerskem odnosu (Wang idr. 2009), verjetno zaradi indirektnih povezav: obiskovanje verskih obredov spodbuja stopnjo socialne integracije in podpore, ki je negativno povezana z nastopom nasilja, znižuje tveganje uživanja drog in alkohola – to je pozitivno povezano z nastankom nasilja – in znižuje verjetnost psihičnih problemov, kakor sta depresivnost in nizko samospoštovanje (Cunradi, Caetano in Schafer 2002; Ellison in Anderson 2001; Watlington in Murphy 2006). Verska aktivnost je žrtvam v pomoč tudi v trenutkih preživljanja nasilja, saj pomaga ohranяти živ odnos z Bogom (Drumm idr. 2014; St. Vil idr. 2017).

3.1.2 Poglobljena vera in osebni odnos z Bogom

Ponotranjena religioznost je negativno povezana s psihičnim stresom pri žrtvah partnerskega nasilja (Ake in Horne 2003; Watlington in Murphy 2006). Številne žrtve poročajo, da jim globok in osebni odnos z Bogom pomeni prostor, v katerem dobijo moč in potrditev za svoje razmišljanje in ukrepanje, obenem pa tudi pomoč pri okrevanju po nasilju. Več kakor 70 % kristjank, ki so odšle iz nasilnega odnosa, poroča, kako jim je vera dala moč, da so lahko odšle (Wang idr. 2009). Pri tem postavljajo pomen duhovnosti v nasprotju z religioznostjo (večji pomen ima notranja povezanost s presežnim kakor pa religiozne tradicije, institucije, ljudje, ki so povezani z njimi), torej pomen resničnega in pristnega odnosa z Bogom (Drumm idr. 2014). Ponotranjena duhovnost, v kateri osebe pri soočanju s stresnim dogodkom izhajajo iz osebnega, močnega, pozitivnega in pristnega globokega odnosa z Bogom, vodi v večjo učinkovitost pri soočanju z nasiljem in pri njegovem nadaljnjem preprečevanju (Horne in Levitt 2003; Senter in Caldwell 2002). V globokem odnosu in dialogu z Bogom čutijo, da je Bog vir moči, zaščite, ljubezni in upanja, da daje moč za ukrepanje in zanje skrbi (Anderson, Renner in Danis 2012; Drumm idr. 2014). To jim pomaga pri odhodu iz nasilnega odnosa, saj v tem odnosu prevrednotijo svojo lastno dožemanje in na prvo mesto postavijo svojo varnost in blaginjo ter proaktivno ukrepajo (Knickmeyer idr. 2003; Tarrezz Nash in Hesterberg 2009), obenem pa zaradi zaledja tako močnega zaveznika niso tako izolirane (Drumm idr. 2014; Senter in Caldwell 2002) in se laže tudi zatečejo po pomoč drugam (družina, zavetišča, pravosodni sistem) (Potter 2008) oziroma kljubujejo nasilju tudi v okoljih, v katerih je nasilje bolj sprejemljivo zaradi šibkejše pravne ureditve in nižjih etičnih standardov (Jung in Olson 2017).

Duhovnost spodbuja odpornost in podporo pri nadaljnjem življenju po nasilnem odnosu. Žrtve jo prepoznavajo kot notranjo moč, ki jim pomaga pri predelovanju na videz nepremagljive travme, kakršna je nasilje v partnerskem odnosu, in pri regulaciji vedenjskih odzivov na pozitiven način (Fowler in Rountree 2010). V odnosu z Bogom žrtve doživijo osebno transformacijo, ko lahko pogledajo na travmatično izkušnjo in smisel življenja v drugačni luči. Namesto razmišljanja in obžalovanja, da so bile zlorabljene, lahko začnejo ceniti, da so se skozi to preizkušnjo veliko naučile (večja moč, modrost, sočutje). Povezanost z Bogom jim vliva občutek pomena, namena in vrednosti življenja, to pa so področja, ki so pri žrtvah nasilja še posebno na preizkušnji. (Anderson, Renner in Danis 2012) Skozi pristen in varen odnos z Bogom, v katerem se dogaja tudi predelovanje negativnih občutkov

(npr. jeze do Boga), žrtve osebno in duhovno rastejo, ko odkrivajo temelje svojega lastnega dostojanstva, vrednosti in veljave (Drumm idr. 2014; Senter in Caldwell 2002).

3.1.3 Pomen pozitivnih vsebin verskega nauka

Žrtvam je v pomoč, da se v vsebinah verskega nauka oprejo na dele, ki poudarjajo pomen medsebojnega spoštovanja, resnične ljubezni in skrbi zase. Ti vidiki žrtvam dajo moči in vodijo v proaktivno delovanje v smeri skrbi zase in svoje lastne zaščite. Spoznanje, da Bog ne želi zlorab, pomaga pri pridobivanju dostojanstva in svoje lastne vrednosti, da v tej moči naredijo vse potrebne korake iz nasilnih odnosov. (Knickmeyer idr. 2003) Številne verske teme, molitev in arhetipi (biblične zgodbe, zmaga dobrega nad zlim, pomen trpljenja) lahko pomagajo ustaviti zlorabljalajoči odnos, razumeti izkušnjo in jo umestiti v življenjski kontekst (Tarrezz Nash in Hesterberg 2009). Pomemben del teh vsebin je tudi upanje, ki ga žrtve vnesejo v življenje, da se lahko borijo z zlorabo. Tudi poudarek procesa (zdravega) odpuščanja vodi žrtve v rast in utrjuje upanje v boljšo prihodnost (Watlington in Murphy 2006).

3.1.4 Verska skupnost in povezanost z drugimi kot vir pomoči

Številne (verne) žrtve se pri soočanju z nasiljem v partnerskem odnosu obrnejo tudi na sovornike in versko skupnost, saj pričakujejo, da bodo tu dobile podporo. Kadar jo dobijo, je to lahko ključnega pomena pri urejanju nasilja. Žrtve poudarjajo, da jim pomaga, če jim skupnost prisluhne, verjame in daje podporo pri ukrepanju (Pyles 2007; St. Vil idr. 2017). Ob tem čutijo veliko čustvene pomoči, občutka pripadnosti, varnosti (Anderson, Renner in Danis 2012); to je še posebej pomembno, saj zloraba v partnerskem odnosu žrtev izolira oziroma jo poskuša izolirati (Watlington in Murphy 2006). Podporna mreža žrtvam nasilja, kjer obstaja v cerkveni skupnosti, je žrtvam v veliko pomoč. Proaktivno sodelovanje med verskimi institucijami in drugimi službami je dobra praksa, verska skupnost pa je velikokrat spregledana moč pri delovanju proti nasilju v družini (Pyles 2007).

3.1.5 Podporni odziv verskih voditeljev/duhovnikov

Poleg iskanja podpore v verski skupnosti iščejo številne žrtve podporo tudi pri duhovnikih, saj jim zaupajo (Neergaard idr. 2007). Žrtvam pomaga, če pri njih dobijo sočutno podporo, nasvet, praktično pomoč, tolažbo in občutek pripadnosti (Anderson, Renner in Danis 2012; Gezinski, Gonzalez-Pons in Rogers 2019; St. Vil idr. 2017). Ključnega pomena za žrtve je, da duhovniki prisluhnejo, kako nasilje vpliva na njihovo življenje, in jih usmerjajo v njihovih (verskih) dvomih glede ukrepanja proti nasilju (Horne in Levitt 2003). Vloga duhovnika je pomembna tudi pri sodelovanju z zunanjimi institucijami, ki obravnavajo nasilje (Pyles 2007).

3.2 Dejavniki tveganja

Odnos med soočanjem z nasiljem in zatekanjem k verskim prepričanjem je zelo kompleksen in velikokrat paradoksen (Knickmeyer idr. 2003). Napačno razumljena in izkrivljeno uporabljana duhovnost in religioznost, lahko v povezavi z drugimi dejavniki nasilje opravičujeta in ohranjata. Glede na študije poznamo različne napačne oblike duhovne oziroma religiozne prakse.

3.2.1 Pozunanjena in tradicionalistična religioznost

Vernost, ki je pozunanjena in temelji bolj na slepem upoštevanju verskih načel kakor pa na črpanju iz osebnega in poglobljenega odnosa z Bogom, pomeni večje tveganje, da žrtve iščejo podporo pri soočanju z nasiljem zunaj sebe, pri tem pa so bolj ranljive za zmotna prepričanja in pritiske, zaradi katerih ostajajo v nasilnem odnosu. Pri teh osebah je manj notranje moči in duhovnega kapitala, na katerega bi se oprle in bile tako bolj proaktivne v soočanju z nasiljem (Ake in Horne 2003). Tudi moški z bolj pozunanjeno vero so bolj verjetno nasilni od tistih s ponotranjeno vero, ki jim drugače pomaga pri samoregulaciji stresa in s tem tudi znižuje verjetnost za izvajanje nasilja nad partnerko. Pri religioznih moških je večja verjetnost, da bodo nasilni nad partnerko takrat, ko je njihova religioznost manj funkcionalna (introjicirana, ozek pogled, fundamentalizem, tradicionalizem). (Renzetti idr. 2017) Tudi krščanski fundamentalizem je pozitivno povezan z odobravanjem nasilja in z izvajanjem nasilja nad partnerjem (Koch in Ramirez 2010). Brez globoke duhovnosti je različnost verske pripadnosti v zakonskem odnosu napovednik nasilja v partnerskem odnosu (Cunradi, Caetano in Schafer 2002). Prav tako tudi samo zunanji izrazi vere (obiskovanje obredov, molitev), ki so brez trdne duhovnosti (npr. molitev ni dovolj, da se nasilje konča, tudi če žrtev čuti takojšnje pomirjenje ob molitvi), ohranjajo nasilje s promoviranjem pasivne drže nemoči ali vdanosti v usodo (Horne in Levitt 2003).

3.2.2 Napačna interpretacija verskega nauka

Kar nekaj vidikov krščanskega nauka ali svetopisemskih besedil je takšnih, da jih je z napačno interpretacijo ali izvzetjem iz konteksta mogoče uporabiti za upravičevanje in utemeljevanje nasilja. Tako je možno manipulirati z žrtvino nemočjo in pritiskati nanjo na način, ki vzbuja krivdo, sram, strah in zmedo (Bent-Goodley in Fowler 2006). Predvsem želja, zadostiti kriterijem »dobrega kristjana« (to je tisti, ki odpušča, zaupa, marsikaj prenese in pretrpi in sledi krščanskim idealom družine in svetosti zakona za vsako ceno), zadržuje žrtve v rigidni poziciji in v nasilnem odnosu, saj raje ohranjajo fasado, kakor se soočijo z osramočenostjo. Zato žrtve velikokrat molčijo in ne iščejo pomoči, navzven pa kažejo podobo popolnega krščanskega para in družine. (Knickmeyer idr. 2003; Knickmeyer, Levitt in Horne 2010) Ločitev je zanje grešno dejanje, zato je pri ženskah, ki ne podpirajo ločitve zaradi nasilja v partnerskem odnosu, bolj verjetno, da bodo ostale žrtve nasilja (Wang idr. 2009). Strah jih je, da bodo naredile greh, če ne bodo odpustile nasilnežu (še posebno takrat, ko se partner navzven kaže kot dober kristjan) in če jim

ne bo uspelo živeti krščanskih vrednot (Anderson, Renner in Danis 2012; Horne in Levitt 2003; Knickmeyer, Levitt in Horne 2010; Tarrezz Nash in Hesterberg 2009).

Posebno moč pri ohranjanju in upravičevanju nasilja nad partnerjem ima patriarhalni pogled na odnos, ko nasilneži (moški) z napačno interpretacijo svetopi-semskih besedil, v katerih se moškemu pripisuje vloga voditelja oziroma glave družine, naloga ženske pa je, da se mu podredi, utemeljujejo svojo dominantnost in poudarjajo ideal poslušnosti žene (Asay 2011; Knickmeyer, Levitt in Horne 2010). Patriarhalna religiozna prepričanja so še zlasti močna v povezavi z drugimi dejavniki (revščina, sram), saj lahko nasilnežem pomagajo dvigniti občutek moškosti, kadar je ta občutek šibek (Levitt, Todd Swanger in Butler 2008). Ker je za žrtve doktrina pomemben del njihove vere, velikokrat sprejmejo nasilneževo interpretacijo (Sharp 2014), ki ima še več moči, če patriarhalni pogled zagovarjajo tudi verski voditelji in člani verske skupnosti (koliko krivde pripišejo žrtvi, kakšni so njihovi pogledi na vloge med spoloma v odnosu, kako vidijo razmerje moči in kontrole v odnosu) (Ake in Horne 2003). To se posebno pogosto dogaja, ko žrtve nimajo intimnega in ponotranjenega odnosa z Bogom in dovolj religioznega kapitala (poznavanje doktrine in nauka, poglobljena vera), da bi se lahko zanesle na svoje lastno doživljanje: nasilje je, ne glede na vse, nesprejemljivo (Sharp 2014). Doživljanje eksplicitnih in implicitnih pritiskov, da mora ženska biti v vlogi dobre žene in se držati krščanskega učenja o zakonu, je tako pomemben mehanizem, prek katerega religija lahko deluje tako, da ohranja zlorabo (Bent-Goodley in Fowler 2006; Knickmeyer, Levitt in Horne 2010).

3.2.3 Neprimeren odziv verske skupnosti

Žrtve se po pomoč zatekajo k verski skupnosti in voditeljem, pri katerih velikokrat doživijo tudi odtujenost, zavrnitev ali nasvet, ki jih naredi še bolj ranljive za zlorabo (Knickmeyer idr. 2003). Velikokrat je vloga cerkvene skupnosti pri soočanju z nasiljem v družini nejasna. Cerkev nima možnosti ali ne prevzame odgovornosti pri pomoči družini, ki se sooča z nasiljem (Asay 2011), saj mnoge verske skupnosti ne prepoznajo teže nasilja (tudi neprimerne uporabe religioznosti pri tem), ker ga ne razumejo. Zato številne žrtve partnerskega nasilja molčijo, saj ne dobijo podpore tam, kjer bi jo pričakovale, to pa še dodatno potrdi njihovo zmedo in neodločnost (Bent-Goodley in Fowler 2006). V teh primerih verska skupnost ni varen in podporen prostor, ki bi pomagal pri razreševanju partnerskega nasilja. Z neprimernim reagiranjem lahko še prispeva k nadaljnji izolaciji in pošilja prikrita sporočila ženskam, da je prav, če ostanejo v zlorabljačem odnosu; to se še posebno pogosto zgodi v rigidnih, ekstremističnih in fundamentalističnih skupnostih (Pyles 2007).

3.2.4 Nerazumevanje in neprimerni odzivi duhovnikov in verskih voditeljev

Verne žrtve v soočanju z nasiljem iščejo pomoč pri verskih voditeljih, a pri njih ne dobijo vedno ustrezne podpore in pomoči, predvsem takrat ne, kadar se ti voditelji v svojih odzivih ne znajo in ne zmorejo približati izkušnji žrtve, to pa žrtve naredi še bolj ranljive za zlorabo (Knickmeyer idr. 2003). Žrtve poročajo, da duhovniki večkrat (predvsem zaradi pomanjkanja znanja) ignorirajo ali pa ne prepo-

znajo njihove potrebe po psihološki, čustveni in fizični varnosti. Velikokrat so njihovi nasveti splošni in površinski, naj na primer molijo in obiskujejo cerkev z upanjem in prošnjo razrešitve. Včasih se postavijo tudi na stran storilca in mu želijo pomagati, pri tem pa je varnost žrtve še dodatno ogrožena, saj je večkrat žrtev ocenjena kot tista, ki je kriva za nastalo situacijo; zlasti pogosto se to dogaja v manjših skupnostih. Teža nasilja se ignorira tudi zaradi dajanja prednosti ohranjanju zakona za vsako ceno, čeprav to ustvarja za žrtev dodatni pritisk, da ostaja v nasilnem odnosu. (Gezinski, Gonzalez-Pons in Rogers 2019; Horne in Levitt 2003; Potter 2008) Duhovniki večinoma (zaradi pomanjkanja znanja in nelagodja ob tej temi) raje ne govorijo o nasilju v partnerskem odnosu v svojem oznanjevanju, tako žrtev čuti še večjo potrebo po tišini in dobi občutek, da se nasilje drugače v njihovi skupnosti ne dogaja. Zato raje molči, ker se boji, da bi bila čudna. Žrtve ob stiku z voditelji, ki ne znajo pomagati, doživijo še globlji občutek osamljenosti, sramu in zadrege, zmede, strahu pred izgubo statusa, še bolj se zaprejo in manj aktivno iščejo pomoč (Ting in Panchanadeswaran 2016). S tem je večkrat zapravljen dragocena priložnost, ki jo ima Cerkev kot institucija, saj bi lahko pripomogla k preprečevanju in ustavljanju partnerskega nasilja. Tudi seksistična prepričanja ali prepričanja o tradicionalnih spolnih vlogah pri duhovnikih spodbujajo nasilje v družini (Bent-Goodley in Fowler 2006).

Nasilneži čutijo, da jim duhovniki ne pomagajo tako, kakor bi pričakovali, zato ponavadi pri njih ne iščejo pomoči. Na splošno jim ne zaupajo in mislijo, da ne bodo razumeli izzivov, s katerimi se soočajo, ali se zanimali zanje. Prav tako se v pridigah navadno ne dotikajo zakonskih konfliktov, ko pa se jih, storilce razumejo kot zločince in s tem povečujejo njihov občutek krivde, ali pa ne pokažejo jasnih strategij, ki bi bile v pomoč. Od njih storilci pričakujejo predvsem instrumentalno pomoč – nasvet, kako si kljub nasilju zagotoviti božjo naklonjenost. (Levitt, Todd Swanger in Butler 2008)

4. Razprava

Ugotovitve sistematičnega pregleda literature kažejo, da niti krščanska religioznost niti duhovnost sama po sebi ni vzrok za nasilje v partnerskem odnosu, izjemnega pomena pa je razumeti, kako je možno religioznost in duhovnost zlorabiti za upravičevanje in ohranjanje nasilja v partnerskih odnosih. Z analizo ugotovitev posameznih študij smo domneli, da je duhovnost oziroma religioznost v okviru krščanskega izročila z odkritimi ali prikritimi mehanizmi mnogokrat pomemben korelacijski dejavnik pri razreševanju ali ohranjanju partnerskega nasilja. Molitev, religiozna praksa, zakramenti za nekoga, ki je doživel nasilje v partnerskem odnosu ali ga še vedno doživlja, lahko pomembno prispevajo k umirjanju in učinkovitemu soočanju z nasiljem in k zaščiti pred nasilnim odnosom. Po drugi strani pa lahko izkrivljeno in zlorabljačo razumevanje religioznosti upravičuje oziroma pospešuje nasilje. Pri tem je treba poudariti, da se pri iskanju vzrokov za izvajanje nasilja nad partnerjem oziroma pri nezmožnosti primerne zaščite žrtve ne moremo in ne

smemo osredotočati le na zunanje dejavnike. V ozadju nasilnih odnosov je tako pri nasilnežu kakor pri žrtvi globlja čustvena dinamika, ki izvira iz preteklih (travmatičnih) izkušenj in iz težkih afektivnih stanj, neprimerno reguliranih prav prek dinamiko v nasilnem odnosu (Schore 2003, 110).

Med prepoznane dejavnike, ki prispevajo k nasilju nad partnerjem, lahko štejemo pozunanjenost religioznost brez trdne osebne in globoke vernosti oziroma odnosa z Bogom, zvestobo verskemu nauku, ki je dojet zgolj kot zbirka toгих pravil brez vsebine, napačne interpretacije in neprimerne odzive verske skupnosti in duhovnikov. Vse to dela žrtve še bolj ranljive, nasilju pa ne postavlja jasnega »NE«. Navadno so vsi ti dejavniki med seboj povezani, moč pa imajo zato, ker uporabljajo manipulativne strategije, ki so čustveno zlorablajoče (Simonič, Rahne Mandelj in Novšak 2014, 120). Žrtev je ranljiva že zaradi samega dejstva, da je žrtev nasilja svojega partnerja, v odnosu, v katerem naj bi bil drugače prostor največje varnosti. K njeni ranljivosti prispeva še pomanjkanje globokega in trdnega odnosa z Bogom, ki za verne posameznike ni abstraktno ali oddaljeno bitje, ampak pomembna oseba, ki ima pomembno mesto v njihovem intimnem svetu. Tudi v trenutkih stresa in ranljivosti je ta odnos tisti, ki pomirja in daje trdnost in moč (Hill in Pargament 2003, 64–65). Kadar te povezave ni, se oseba oklepa zunanjih kriterijev, namesto da bi zaupala sebi, svojemu doživljanju in se oprla na svoj lastni notranji duhovni kapital. Posamezniki, ki to zmorejo, so sposobni bolje prenesti negotove in izzivalne izkušnje, pri tem pa se tudi laže oprejo na Boga, saj se ne zanašajo pasivno nanj ali ga celo zavrnejo, tako pa tudi bolj učinkovito rešujejo posledice stresorjev (Frederick et al. 2016, 560–561).

Žrtve so tudi bolj ranljive za pritiske nasilnežev, duhovnikov in verske skupnosti. Duhovniki in verska skupnost navadno zaradi neznanja in nelagodja ob soočanju z nasiljem žrtvam ne pomagajo, če se slepo oklepajo doktrine in poudarjajo le ideale krščanskega zakona, pri tem pa ne vključijo temeljnih dimenzij sočutja in razumevanja in nasilja ne vzamejo resno. Zavedati se je treba, da govorimo pri vernih žrtvah partnerskega nasilja o unikatni ranljivosti, saj se ne srečujejo le s praktičnimi in čustvenimi zapleti, ampak so prizadete tudi njihove duhovne potrebe. Žrtve se morda sprašujejo, ali je primerno za predanega kristjana, da zapusti partnerja in išče zatočišče drugje. Lahko se ukvarjajo s tem, ali Bog želi, da odpustijo partnerju »do sedemdesetkrat sedemkrat« (Mt 18,22), kakor pravi Sveto pismo o odpuščanju. Žrtve velikokrat čutijo razpetost med tem, kar uči verski nauk o pomenu krščanskega zakona in o ločitvi, in tem, kar doživljajo. Po drugi strani pa travmirani posameznik lahko tudi čuti, da ga je Bog zapustil, prevaral in se bo tako odvrnil od vere in od religiozne prakse. Za mnoge žrtve je v tej razdvojenosti laže prenašati nasilje in ohraniti vsaj iluzijo celovitosti in svetosti družine, kakor pa občutiti krivdo in se bati, da so grešne (Nason-Clark 2004, 304). Žrtev čuti, da je njena dolžnost, ljubiti in spoštovati moža do smrti in rešiti zakon ne glede na ceno. Zelo pogosto misli: če se bo trudila odpuščati, če bo molila in še bolj ljubila, se bo partner spremenil (McMullin idr. 2015, 117).

Turbulence na duhovnem področju in manipulacija z vero so velikokrat pomemben dejavnik, zaradi katerega je nasilje v krščanskem zakonu teže preprečiti ozi-

roma ustaviti. Zlasti nekatere teme in koncepti so se izkazali kot tisti, ki so v krščanski govorici in pojmovanju večkrat posebej namerno zlorabljeni (niso zlorabljači, zlorabijo pa jih lahko ljudje, če jih vzamejo iz konteksta in uporabijo za manipulacijo) ali uporabljeni in v žrtvi povzročajo zmedo, krivdo in dvom. Večkrat se napačno poudarja vidik ženske podreditve moškemu, češ da je to značilnost dobre žene. Ta vidik se poudarja ločeno od poudarka enakega dostojanstva moškega in ženske. (Rakoczy 2004, 31) Posebna vrednota je tudi svetost zakona, ki je sveta in neločljiva vez, zato ga je treba ohraniti za vsako ceno (Westenberg 2017, 4). Poudarja se tudi pomen trpljenja (žrtev se zmotno vidi kot nedolžno jagnje Kristus) ali prepričanje, da Bog nalaga trpljenje kot kazen za pretekle grehe; trpljenje žrtev lahko vidi kot božjo voljo in način, da jo Bog nečesa nauči; prav tako lahko doživlja, da je Bog navzoč v njenem trpljenju, tudi če je nepravilno, saj je to njegova obljuba (Starkey 2015, 185–186). Poudarek je tudi na odpuščanju, ki je resda zdravilno, vendar ne, če žrtev samo odpušča, nasilnež pa se ne spremeni. Odpuščanje je ključno v procesu zdravljenja in je celosten proces, prezgodnje odpuščanje pa lahko ta proces zdravljenja in rasti poškoduje. Odpustiti namreč ni enako kakor pozabiti. (Erzar 2019, 13–14; Nason Clark 2004, 304)

5. Sklep

Čeprav smo s pregledom literature izpostavili nekaj točk, ki so ali zaščita pred nasiljem ali pa nasilje pospešujejo in upravičujejo, lahko rečemo, da je moč posameznih dejavnikov najmočnejša v kombinaciji s še drugimi dejavniki. Razmišljati tako velja o študijah, ki bi celostno obravnavale preplet posameznih dejavnikov in integrirale v teoretične modele tudi druge spremenljivke (sociokulturni vidiki, psihična zrelost, osebnostna struktura, čustvena dinamika in regulacija afekta v nasilnem partnerskem odnosu). Še zdaleč ne moremo trditi, da lahko neki izkrivljen vidik verskega nauka ali religiozne prakse povzroči nasilje, zagotovo pa smemo reči, da v kombinaciji z drugimi dejavniki lahko prispeva k njegovemu ohranjanju. Kakor smo videli, religioznost in vera sama po sebi nista zlorabljači in tudi nista vzrok za nasilje. Ju je pa je mogoče zlorabiti kot izgovor za ohranjanje dinamike nasilnega odnosa, v ozadju katerega je tako imenovana travmatična vez, to je, čustvena odvisnost med dvema osebama v razmerju, za katero so značilna obdobja zlorabe in nasilja in neravnovesje moči. Narava te vezi je zaznamovana z občutki intenzivne navezanosti, s kognitivnim popačenjem in vedenjskimi strategijami obeh posameznikov, ki paradokсно krepijo in vzdržujejo vez, to pa odseva v začaranem krogu nasilja (Dutton in Painter 1993, 105). V tej dinamiki so tudi verski vidiki popačeni in zlorabljeni in jih je težko uporabiti kot pomoč in podporo za prekinitev nasilja.

Za nasilje ni opravičila in kot takšno mora biti obravnavano resno, brez izjeme, vedno je treba zavzeti držo ničelne tolerance. V nasilju je zmeraj nekdo žrtev, ki po krivici trpi in si v nobenem primeru tega ne zasluži (za konflikt vedno obstaja rešitev brez nasilja). Veliko pa lahko pri tem naredimo z razumevanjem okoliščin,

ki prispevajo k nasilju. Tudi religiozni vidiki pri tem niso izključeni, čeprav jih ne moremo jemati kot glavne vzroke za ohranjanje ali prekinitev nasilja, lahko pa imajo posebno mesto v teh dinamikah. Strokovnjaki, ki delajo z žrtvami nasilja, so pred posebnim izzivom, kadar obravnavajo verne žrtve nasilja, če ob nasilju doživljajo tudi duhovne pretrse in zato tudi ne poskrbijo za svojo lastno zaščito. Prav tako tudi verska skupnost in duhovniki lahko s poznavanjem problematike partnerskega nasilja zavzamejo primerno držo ob soočanju z žrtvami in storilci in s celostno duhovno oskrbo veliko pripomorejo k preprečevanju in prekinitvi partnerskega nasilja. V globini in širini krščanske tradicije je dovolj virov, ki to omogočajo.

Reference

- Ake, George S., in Sharon G. Horne.** 2003. The influence of religious orientation and coping on the psychological distress of christian domestic violence victims. *Journal of Religion & Abuse* 5, št. 2:5–28. https://doi.org/10.1300/j154v05n02_02
- Almosaed, Nora.** 2004. Violence against women: A cross-cultural perspective. *Journal of Muslim Affairs* 24, št. 1:67–88. <https://doi.org/10.1080/1360200042000212124>
- Al-Tawil, Namir Ghanim.** 2012. Religion and culture in Erbil Iraq: a cross-sectional study. *BMC Public Health* 12, št. 800:2–7. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-800>
- Anderson, Kim M., Lynette M. Renner in Fran S. Danis.** 2012. Recovery: Resilience and growth, in the aftermath of domestic violence. *Violence Against Women* 18, št. 11:1279–1299.
- Annis, Ann W., in Rodger R. Rice.** 2001. A Survey of abuse prevalence in the Christian Reformed Church. *Journal of Religion & Abuse* 3, št. 3/4:7–40. https://doi.org/10.1300/j154v03n03_02
- Asay, Sylvia M.** 2011. Awareness of domestic violence within the Evangelical Community: Romania and Moldova. *Journal of Family Violence* 26, št. 2:131–138. <https://doi.org/10.1007/s10896-010-9350-4>
- Bent-Goodley, Tricia B., in Dawnovise N. Fowler.** 2006. Spiritual and religious abuse expanding what is known about domestic violence. *Affilia: Journal of Women and Social Work* 21, št. 3:282–295. <https://doi.org/10.1177/0886109906288901>
- Brinkerhoff, Merlin B., Elaine Grandin in Eugen Lupri.** 1992. Religious Involvement and Spousal Violence: The Canadian Case. *Journal for the Scientific Study of Religion* 31, št. 1:15–31. <https://doi.org/10.2307/1386829>
- Butler, Mark H., Julie A. Stout in Brint C. Gardner.** 2002. Prayer as a conflict resolution ritual: clinical implications of religious couples' report of relationship softening, healing perspective, and change responsibility. *American Journal of Family Therapy* 30, št. 1:19–37. <https://doi.org/10.1080/019261802753455624>
- Cooper, Harris M., Larry V. Hedges in Jeffrey C. Valentine.** 2008. *The handbook of research synthesis and metaanalysis*. New York: Russell Sage Foundation.
- Cooper, Harris.** 2003. *Research Synthesis and Meta-Analysis: A Step-by-Step Approach (Applied Social Research Methods)*. Los Angeles: Sage.
- Cunradi, Carol B., Raul Caetano in John Schafer.** 2002. Religious affiliation, denominational homogamy, and intimate partner violence among u.s. couples. *Journal for the Scientific Study of Religion* 41, št. 1:139–151. <https://doi.org/10.1111/1468-5906.00106>
- Drumm, Rene, Marciana Popescu, Laurie Cooper, Shannon Trecartin, Marge Seifert, Tricia Foster in Carole Kilcher.** 2014. »God just brought me through it«: Spiritual coping strategies for resilience among intimate partner violence survivors. *Clinical Social Work Journal* 42, št. 4:385–394. <https://doi.org/10.1007/s10615-013-0449-y>
- Dutton, Donald G., in Sally L. Painter.** 1993. Emotional Attachments in Abusive Relationships: A Test of Traumatic Bonding Theory. *Violence and Victims* 8, št. 2:105–120. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.8.2.105>
- Ellison, Cristopher G., in Kristin L. Anderson.** 2001. Religious involvement and domestic violence among US couples. *Journal for the scientific study of religion* 40, št. 2:269–286. <https://doi.org/10.1111/0021-8294.00055>

- Ellison, Cristopher G., John P. Bartkowski in Kristin L. Anderson.** 1999. Are there religious variations in domestic violence? *Journal of Family Issues* 20, št. 1:87–113. <https://doi.org/10.1177/019251399020001005>
- Erzar, Tomaž.** 2019. Trije povezovalni momenti v terapevtskem procesu odpuščanja in krščanski model odpuščanja. *Bogoslovni vestnik* 79, št. 1:9–16. <https://doi.org/10.34291/bv2019/01/erzar>
- Fincham, Frank D., in Steven R. H. Beach.** 1999. Conflict in marriage: Implications for working with couples. *Annual Review of Psychology* 50, št. 1:47–77. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.50.1.47>
- Fowler, Dawnovise N., in Michele A. Rountree.** 2010. exploring the meaning and role of spirituality for women survivors of intimate partner abuse. *The Journal of Pastoral Care & Counseling* 64, št. 2:1–13. <https://doi.org/10.1177/154230501006400203>
- Frederick, Thomas, Susan Purrington in Scott Dunbar.** 2016. Differentiation of self, religious coping, and subjective well-being. *Mental Health, Religion & Culture* 19, št. 6:553–564. <https://doi.org/10.1080/13674676.2016.1216530>
- Gezinski, Lindsay B., Kwynn M. Gonzalez-Pons in Mallory M. Rogers.** 2019. »Praying does not stop his fist from hitting my face«: Religion and intimate partner violence from the perspective of survivors and service providers. *Journal of Family Issues*: 1–21. Online. <https://doi.org/10.1177/0192513x19830140>
- Gostečnik, Christian, Robert Cvetek, Tanja Pate, Tanja Valenta, Barbara Simonič in Tanja Repič Slavič.** 2019. Cyclic repetition of physical abuse. V: *Strong families – Strong societies*, 123–152. Ur. Elżbieta Osewska. Krakow: The Pontifical University of John Paul II in Krakow Press.
- Heise, Lori, Mary Ellsberg in Megan Gottmoeller M.** 1999. Ending violence against women, Population Reports, Series L, No. 11. Baltimore, MD: Johns Hopkins University, School of Public Health, Population Information Program. http://www.vawnet.org/assoc_files_vawnet/populationreports.pdf (pridobljeno 1. 8. 2019)
- Hill, Peter C., in Kenneth I. Pargament.** 2003. Advances in the conceptualization and measurement of religion and spirituality: Implications for physical and mental health research. *The American Psychologist* 58, št. 1:64–74. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.58.1.64>
- Homaei, Rezvan, Zahra D. Bozorgi, Maryam S. Mirbabaei Ghahfarokhi in Shima Hosseinpour.** 2016. Relationship between optimism, religiosity and self-esteem with marital satisfaction and life satisfaction. *International Education Studies* 9, št. 6:53–61. <https://doi.org/10.5539/ies.v9n6p53>
- Horne, Sharon G., in Heidi M. Levitt.** 2003. Shelter from the raging wind: religious needs of victims of intimate partner violence and faith leaders' responses. *Journal of Religion & Abuse* 5, št. 2:83–97
- Jung, Jong Hyun, in Daniel V. A. Olson.** 2017. Where does religion matter most? Personal religiosity and the acceptability of wife-beating in cross-national perspective. *Sociological Inquiry* 87, št. 4:608–633. <https://doi.org/10.1111/soin.12164>
- Katerndahl, David A., in Maria Luisa Obregon.** 2007. An exploration of the spiritual and psychosocial variables associated with husband-to-wife abuse and its effect on women in abusive relationships. *International Journal of Psychiatry in Medicine* 37, št. 2:113–128. <https://doi.org/10.2190/g674-15n5-4626-w138>
- Knickmeyer, Nicole, Heidi Levitt in Sharon G. Horne.** 2010. Putting on Sunday best: The silencing of battered women within christian faith communities. *Feminism & Psychology* 20, št. 1:94–113. <https://doi.org/10.1177/0959353509347470>
- Knickmeyer, Nicole, Heidi M. Levitt, Sharon G. Horne in Gary Bayer.** 2003. Responding to mixed messages and double binds: religious oriented coping strategies of christian battered women. *Journal of Religion & Abuse* 5, št. 2:29–53. https://doi.org/10.1300/j154v05n02_03
- Koch, Jerome R., in Ignacio Luis Ramirez.** 2010. Religiosity, Christian fundamentalism, and intimate partner violence among U.S. college students. *Review of Religious Research* 51, št. 4:402–410.
- Lambert, Nathaniel M., in David C. Dollahite.** 2009. The threefold cord: Marital commitment in religious couples. *Journal of Family Issues* 29, št. 5:592–614. <https://doi.org/10.1177/0192513x07308395>
- Levitt, Heidi M., Rebecca Todd Swanger in Jenny B. Butler.** 2008. Male perpetrators' perspectives on intimate partner violence, religion, and masculinity. *Sex Roles* 58, št. 5:435–448. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9349-3>
- Lilly, Michelle M., Kathryn H. Howell in Sandra Graham-Bermann.** 2015. World assumptions, religiosity, and PTSD in survivors of intimate partner violence. *Violence Against Women* 21, št. 1:87–104. <https://doi.org/10.1177/1077801214564139>
- Logar, Janez.** 2018. Kakovost zakonskih odnosov in religioznost zakoncev v povezavi z obiskovanjem zakonskih skupin. *Bogoslovni vestnik* 78, št. 1:237–250.
- Mahoney, Annette, in Annmarie Cano.** 2014. Introduction to the special section on religion

- and spirituality in family life: Delving into relational spirituality for couples. *Journal of Family Psychology* 28, št. 5:583–586. <https://doi.org/10.1037/fam0000030>
- McColgan, Maria D., Sandra Dempsey, Martha Davis in Angelo P. Giardino.** 2010. Overview of the problem. V: *Intimate partner violence: A resource for professionals working with children and families*, 1–29. Ur. Angelo P. Giardino in Eileen R. Giardino. St. Louis: STM Learning, Inc.
- McMullin, Steve, Nancy Nason-Clark, Barbara Fisher-Townsend in Cathy Holtmann.** 2015. When violence hits the religious home: Raising awareness about domestic violence in seminars and amongst religious leaders. *Pastoral Care & Counseling* 69, št. 2:113–124. <https://doi.org/10.1177/1542305015586776>
- Nason-Clark, Nancy.** 2004. When terror strikes at home: The interface between religion and domestic violence. *Journal of the Scientific Study of Religion* 43, št. 3:303–310. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5906.2004.00236.x>
- Neergaard, Joyce A., Jerry W. Lee, Barbara Anderson in Sue Wong Gengler.** 2007. Women experiencing intimate partner violence: Effects of confiding in religious leaders. *Pastoral Psychology* 55, št. 6:773–787. <https://doi.org/10.1007/s11089-007-0078-x>
- Oyedokun, Amos Olugbenga.** 2008. Domestic violence and constrained contraceptive choices in selected areas of Osun State, Nigeria. *Sexual and Relationship Therapy* 23, št. 4:305–323. <https://doi.org/10.1080/14681990802425545>
- Perales, Francisco, in Gary Bouma.** 2019. Religion, religiosity and patriarchal gender beliefs: Understanding the Australian experience. *Journal of Sociology* 55, št. 2:323–341. <https://doi.org/10.1177/1440783318791755>
- Potter, Hillary.** 2007. Battered Black women's use of religious services and spirituality for assistance in leaving abusive relationships. *Violence Against Women* 13, št. 3:262–284. <https://doi.org/10.1177/1077801206297438>
- Pyles, Loretta.** 2007. The complexities of the religious response to domestic violence implications for faith-based initiatives. *Affilia: Journal of Women and Social Work* 22, št. 3:281–291. <https://doi.org/10.1177/0886109907302271>
- Rakoczy, Susan.** 2004. Religion and violence: The suffering of women. *Agenda: Empowering Women for Gender Equity* 61:29–35.
- Renzetti, Claire M., Nathan C. DeWall, Amy Messer in Richard Pond.** 2017. By the grace of God: Religiosity, religious self-regulation, and perpetration of intimate partner violence. *Journal of Family Issues* 38, št. 14:1974–1997. <https://doi.org/10.1177/0192513x15576964>
- Ressing, Meike, Maria Blettner in Stefanie J. Klug.** 2009. Systematic literature reviews and meta-analyses. *Deutsches Ärzteblatt International* 106, št. 27:456–463. <https://doi.org/10.3238/arztebl.2009.0456>
- Roberts, Albert R.** 2007. Overview and new directions for intervening on behalf of battered women. V: *Battered women and their families*, 3–31. Ur. Albert R. Roberts. New York: Springer Publishing Company.
- Schore, Allan N.** 2003. Early relational trauma, disorganized attachment, and the development of a predisposition to violence. V: *Healing trauma*, 107–167. Ur. Marion F. Solomon in Daniel J. Siegel. New York: Norton.
- Senter, Karolyn Elizabeth, in Karen Caldwell.** 2002. Spirituality and the maintenance of change: A phenomenological study of women who leave abusive relationships. *Contemporary Family Therapy* 24, št. 4:543–564. <https://doi.org/10.1023/a:1021269028756>
- Sharp, Shane.** 2014. Resisting religious coercive control. *Violence Against Women* 20, št. 12:1407–1427. <https://doi.org/10.1177/1077801214557956>
- Simonič, Barbara, Tina Rahne Mandelj in Rachel Novšak.** 2014. Značilnosti in posledice verske zlorabe. *Bogoslovni vestnik* 74, št. 1:119–128.
- St. Vil, Noelle M., Bushra Sabri, Vania Nwokolo, Kamila A. Alexander in Jacquelyn C. Campbell.** 2017. A qualitative study of survival strategies used by low-income black women who experience intimate partner violence. *Social Work* 62, št. 1:63–71. <https://doi.org/10.1093/sw/sww080>
- Starkey, Denise A.** 2015. The Roman Catholic Church and violence against women. V: *Religion and Men's Violence Against Women*, 177–193. Ur. Andy J. Johnson. New York: Springer Science+Business Media New York. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-2266-6_11
- Sullivan, Kieran T.** 2001. Understanding the relationship between religiosity and marriage: An investigation of the immediate and longitudinal effects of religiosity on newlywed couples. *Journal of Family Psychology* 15, št. 4:610–626. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.4.610>
- Sveto pismo.** 1997. *Slovenski standardni prevod*. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- Svetovna zdravstvena organizacija.** 2010. *Preventing intimate partner and sexual violence against women: taking action and generating evidence*. Ženeva: Svetovna zdravstvena organizacija.
- Tarrezz Nash, Shondrah, in Latonya Hesterberg.** 2009. Biblical framings of and responses to spousal violence in the narratives of abused

- Christian women. *Violence Against Women* 15, št. 3:340–361. <https://doi.org/10.1177/1077801208330437>
- Ting, Laura, in Subadra Panchanadeswaran.** 2016. The interface between spirituality and violence in the lives of immigrant African women: implications for help seeking and service provision. *Journal of Aggression, Mal-treatment & Trauma* 25, št. 1:33–49. <https://doi.org/10.1080/10926771.2015.1081660>
- Todhunter, Robbin G., in John Deaton.** 2010. The relationship between religious and spiritual factors and the perpetration of intimate personal violence. *Journal of Family Violence* 25, št. 8:745–753. <https://doi.org/10.1007/s10896-010-9332-6>
- Tracy, Steven.** 2006. Patriarchy and domestic violence: Challenging common misconceptions. *Journal of the Evangelical Theological Society* 50, št. 3:573–594.
- U.S. Department of Justice.** 2012. Intimate partner violence 1993–2010. <http://www.bjs.gov/content/pub/pdf/ipv9310.pdf> (pridobljeno 16. 7. 2019).
- Wang, Mei-Chuan, Sharon G. Horne, Heidi M. Levitt in Lisa M. Klesges.** 2009. Christian women in IPV relationships: An exploratory study of religious factors. *Journal of Psychology and Christianity* 28, št. 3:224–235.
- Watlington, Christina G., in Christopher M. Murphy.** 2006. The roles of religion and spirituality among African American survivors of domestic violence. *Journal of Clinical Psychology* 62, št. 7:837–857. <https://doi.org/10.1002/jclp.20268>
- Westenberg, Leonie.** 2017. »When she calls for help«: Domestic violence in Christian families. *Social Sciences* 6, št. 17:1–10.
- Wilcox, Bradford, in Nicholas H. Wolfen.** 2008. Living and loving »decent«: Religion and relationship quality among urban parents. *Social Science Research* 37, št. 3:828–843. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2007.11.001>